

Voorwoorden uit *Eenige reis-fragmenten en anecdotes* (Amsterdam, Cornelis Groenewoud, 1795 p i-xxiii) met verklarende noten¹

EERSTE VOORREDEN.
Aan mijne Broederen en Zusteren!

Alle Heeren en Dames, Verkopers en Verkoopsters van Tabak, snuif, coffij, thee, linten, kanten, zilver, goud, en alle andere droge waren, — mitsgaders alle Heeren en Dames Apothecars en Apothecaressen, — en alle andere thans levende Winkeliers!!!
Mijne Heeren en Dames!

Dat het u noch belge, noch verwondere, my dit Boek aan u te zien opdragen met al den eerbied, die een Schrijver aan uw Genootschap verschuldigd is. — De gewigtige spreuk der Wijsgeren, die naar mijn begrip verdiende in goud gegraveert, en met *brillanten* omzet te worden; — *Niets geschiedt sonder eene voldoende reden*; die gewigtige spreuk, Ja, heeft ook zijne waarheid in deze mijne daad, — zo ik dezelve ijdelzinnig deed, zo mijne daad willekeurig of belangeloos voor mij was; gij zoudt mij van losheid of onwellevenheid kunnen beschuldigen; — maar, — ik heb daar toe even dezelve gewigtige redenen, welke andere Schrijvers, mijn lieve vrienden, bewegen om hunne werken op te dragen aan hoge personen, en mannen van naam.
—*—*—*—*

Vooreerst, — verbeelde ik mij, dat, wanneer mijn boek u bevalt en gij het dagelijks als uw *Vademecum* in uwe winkels op uwe Toonbanken nederlegt, zulks zeer zal medewerken tot mijn genoegen en tot voordeel van den Boekverkoper. — Alle uwe Calanten zullen u, hetzelfde ziende liggen, nieuwsgierig vragen. — *Mijn Heer, of Mejuffrouw! wat is dat voor een boekjen?* — en — voorondersteld, dat gij het met genoegen gelezen hebt, — waartoe deze opdracht zeer veel zal moeten medewerken, — dan zult gij antwoorden: — *ô! 't is een lief boekjen, — het is geschreven tot nut en vermaak van de waereld, — gij zult u de kosten niet beklagen van het te kopen, noch de moeite om het te lezen.* — Fluks zullen zij, groten en kleinen, kreupelen en lammen, mannen en vrouwen, als half zinnelozen naar eenen Boekverkoper rennen, en zig de *Reisfragmenten en Anecdotes* aanschaffen, — haast zal er een tweede druk moeten worden aangelegd, — en veelligt in den tijd van twee of drie jaren een derde, en zo voort, tot dat mijn boek door geheel Europa verspreid zij. —

Ten tweede, — en dit zal alles afdoen, — wanneer mijn Boek aan de waereld en bijzonder aan UWEdns niet bevalt, het geen — tusschen beide gezegd — zeer waarschijnlijk is, — dan verzoek ik vriendelijk van u, — dat gij hetzelfde toch niet tot die verheven eindens wilt gebruiken, met welker bejaging reeds zo menig boek van meer verdiensten dan het mijne, op de moordschavotten uwer Toonbanken verslonden en gemarteld is geworden. — Dus doende zouden UWEdns. mij verhinderen die verhevene oogmerken te bereiken, welke mijne pen in het schrien bezielt hebben. — De waereld zoude *Fragmenten der Fragmenten* te lezen krijgen, — en de prijs van het werk zeer laag dalen. —

Enz. enz. enz. enz. enz. —

Dit alles, Mijne Heeren en Dames! beweegt mij, om dit boek allerernstigst te bevelen in uwe heilige, veilige, kuische, dierbare, tien dubbele *protectie*.
't Welk doende &c.

UW Edelens
Dienaar der Dienaren
de Schrijver.

¹ De vele gedachtenstrepen in de tekst zijn een voorbeeld van 'strepomanie': zie 'Drempeldichten'
<https://www.democritus.be/447998176>

TWEEDE VOORREDEN.

Maakt plaats, – maakt plaats, – ô alle gij boeken! – gij Folianten, – gij Quartijnen, – gij Octaven, – gij Godsgeleerde, Geneeskundige, Wijsgerige, Taalkundige, Natuurkundige, Mathematische, Reisbeschrijvende, Historische, Oudheidkundige, Geographische, Poëtische, Romanesque, Musicale boeken; – Gij Arabische, Syrische, Chaldeeuwische, Hebreeuwische, Grieksche, Lantijnsche, Gothische, Hoogduitsche, Fransche, Engelsche, Italiaansche, Spaansche, en Hollandsche Werken, — Gij voddekramerije der Geleerden! – maakt plaats in alle de Bibliotheken van alle de Academiën in Europa, en in alle plaatsen, daar men lezen en schrijven kan. — Maakt plaats, ô alle gij Boeken! — voor een werkjen in klein *Octavo* ter dikte van een duim, — gedrukt te Utrecht.

Deze Voorreden is geschreven, om mijne pen te proberen.

DERDE VOORREDEN.

De Schrijver is een man van zeer agtbare gestalte, lang in zijn *perpendicular*, lijnregt overeind staande, onder een *Henriquate*² hoed, en op *Henriquate* schoenen, omtrent 8 Jenevervlessen, — zijn hoofd staat tot het lighaam als 1 tot 5, hij is dik over het kruis in zijne middelstandige *proportie*, 7 duimen en 3 lijnen, — zijne hemelschblauwe neus, is, in *statu erecto* gemeten, omtrent een span lang, — zijne zwarte winkbrauen lopen boven het neuspunt in een derde te samen; — dit beschouwe men met geen *Physiognomisch*³ oog, — zijne kleding is evenredig aan de wijzigingen zijner ziele, — donker of licht, — fraai of lelijk, — galant of stijf, — dik of dun, — vrouwlijk of manlijk. —

De Schrijver bezit eene ziel, die volstrekt sonder voorbeeld is; — zij kan in hem spartelen als een aal, — zij kan zig inkrimpen tot de grootte van een speldeknoop, — en zet zig bij sommige gelegenheden uit, als een watervattende sponsje, — zij heeft geene vaste residentie-plaats. — Soms tijds plaatst zij zig in zijnen onderbuik, — soms tijds lilt en trilt zij in de krop van zijne maag, als een gebroeid eij, waaruit het kuiken zig zoekt te ontwikkelen, — op andere tijden schijnt zij in het topjen van zijne neus te zitten. — enz.

De Schrijver is naar ziel en lighaam zeer *productief*, — hij is egter noch ideënzifter, noch nagelverslinder. — Ook is de vereeniging tusschen zijne ziel en lighaam zeer bijzonder; — zij is *vice versa* volmaaktelijk die van een ruiter met zijn paard, — elk rijdt op zijnen tijd, — en elk op zijne wijze. — Wanneer de ziel ruiter en het lighaam paard is, dan geeft zij hetzelfde onophoudelijk de sporen, — rijdt er mede door straten en wegen *en galop*, — of *tête au mur* rondom door de kamer, — als of zij beiden in de *Manege* gedresseert waren. — Wee dan dien hond, die blaffende den hengst durft naderen en bijten !!! — Geheel anders is het geval, wanneer het lighaam de ziel berijdt, — van buiten is er dan meer stilte, maar inwendig is de agitatie zo sterk, dat paard en zadel en ruiter sidderen; — de rigting van het lighaam is *horizontaal*, — de beweging op de ziel, gelijk aan eenen *Electricquen* schok, — en alles in eene plaatselijke werking. — Wanneer de ziel in dezen toestand der dingen een valsche *Capriool* ter zijde maakte, zoude zij in gevaar zijn van met het lighaam eenen geheel verkeerden loop te nemen, ten ware zij door eene zagte daling der spitsroede weder in haare behoorlijke houding hersteld werdt. —

Zodanig een man bestaat, — zodanig een man ben ik. —

² 'Henri Quatre mode' is genoemd naar de Franse koning Hendrik IV.

³ Verwijst naar fysiognomie of gelaatskunde: het idee dat aan het uiterlijk (met name het hoofd) van een mens zijn persoonlijkheid af te lezen is.

VIERDE VOORREDEN.
AAN DEN SCHRIJVER

Is dan het Schrijven eener Voorreden zo volstrekt noodzaaklijk, Mijn Heer! dat gij 'er u zo over Pijnigt?

Noodzaaklijk Ja, om dat men dezelve verwacht, begeert, eischt, — en niet geheel ten onregte, — moet ons niet eerst de deur geopent worden, eer wij in huis kunnen gaan? —

Of de deur moest van zelve openstaan; — maar, waartoe zoude toch uwe *Voorreden* dienen, anders dan om de *Voorredens* te laken, en verder om uw eigen Boekverkoper, *Recenseur* of Lofredenaar te zijn?

Niet daartoe alleen, — maar ook om der waereld te zeggen, waarom ik dit werkjen geschreven heb. —

Heeft de Waereld 'er belang bij? — Zo Ja, deel mij dan de zaak mede; ik zal dezelve op eene andere manier weten waereldkundig te maken. —

Ik zal het u zeggen: — Daar zijn drie benamingen van de zo gezegde *Morbus Eruditorum*⁴, — Pedanterie, — Schrijf lust, — en Winzugt. — Nu verdedigen zig de Schrijvers meest-al in hunne Voorredens, en pleiten zig vrij van eenigen tak dezer ziekte, — en dezelve Schrijvers zijn daaraan toch al dikwijls doodlijk krank, — maar hunne ziekte is ijleude; —

Hoe kranker zij worden, hoe sterker zij roepen, *Wij zijn gezond!* —

En gij nu?

Ik? — ik zal de regte waarheid spreken; — *Vooreerst* schrijf ik, om dat ik schrijven wil. Zie daar de *Schrijf lust*. — *Ten tweede*, — om dat ik meen te kunnen schrijven. —

Juist het effect van *pedanterie*. — *Ten derde*. — Niet om geld, maar voor geld. Een kleine tak van *winzugt*. —

En dus van alles wat, naar uw gevoelen?

ô Ja, Mijn Heer! — en daarom — wee u van de *Journalisten!* wee u van de hekelaars! wee van de - - -

Van de *Loonschrijvers* apparent?

— Pho! geen nood, — des bekreune ik mij niet het minste. — Zo zij redelijk zijn, onderwerp ik mijn dierbaar boekskes aan hunne pennetugt, — zijn zij onredelijk, ik zal hen in den ban doen, die mij gispt, zal op een rots ploegen, maar die mij met eene Socratische gelatenheid mijne fouten zeggen kan, en zegt, zal in mij den broeder van mijn Heer *Redelijkheid* aantreffen. —

't Zal alles wel gaan, als uwe stijl en taal slegts voldoen; — hoe staat gij daarmede? Elendig genoeg, *ma foi!* — doch des zal men mij, zo ik hoop, verschonen, — *non omnes omnia*. — Vooronderstel eens, 't geen des noods zoude kunnen bewezen worden, — dat de zaken in dit boek vervat te samen een lighaam uitmaken, en dat de stijl, die dezelve omvat, het kleed zij. — Is het nu te verwagten, dat iemand tegelijk een welgevormt lighaam kunne daarstellen, en een goed kleêrmaker zijn? —

Maar, waarom verbergt gij uwen naam in dit boek? —

Hoor, — een woord zo goed als duizend; — niet uit nederigheid, — niet uit hoogmoed, — niet uit vrees, — maar, — om dat mijn naam bekend is, — want, het is hedendags de gewoonte, (de *étiquette*, zegt de Heer *Platbeursius*) dat zig de bediendens noemen en doen noemen bij den naam hunner Heeren. — Gesteld nu, — gelijk ik de eer heb bij deze — u te zeggen, — dat *Laurens Sterne*⁵ mijn Heer, en ik zijn staljongen zij, dan is het immers uitgemaakt, dat ik Mijn Heer *Sterne* heet? —

De Schrijver.
EINDE DER VOORREDENS

⁴ Ziekte van de geleerden

⁵ Laurence Sterne (1713-1768) een Anglo-Ierse romanschrijver en geestelijke, wiens boeken vol verrassende grappen zitten, bekend als 'sterniaanse humor'.

NAREDEN
AAN DE VOORREDENJAGERS.

Ziet daar, WelEdele en Wel Eerw. Heeren, eene gansche waaijtas vol met Voorredens. — Gij hebt daaraan, zo ik meen, voor het tegenwoordige genoeg, — en al kluifde gij het wild, dat gij op dezen mijnen akker hebt opgedaan, tot op de beenderen af, al at gij vleesch en vel en gewaaij op tot het laatste stukjen toe, — zo ben ik egter verzekert, dat gij in geen agt dagen naar meer *Hazenvoorredens, Konijnenvoorredens, Patrijzenvoorredens, Gansenvooredeens*, of ander Voorreden wild verlangen zult. — Of de kost u wat hard in de maag liggen zal, weet ik niet, — maar zo dit gebeurde, laat dan het volgende *recept* u weder zuiveren mogen.⁶

*R/ Reisfragm. & Anecd. 167. Pags.
Cerebri hum. depur. Zj.
M. F. p.*

Nu is dit jaar mijn voorredenveld afgejaagd, en de Jagttijd gesloten; — als ik wederom een werk schrijve, zal er mogelijk niets voor u te jagen zijn, maar zo het voorredenveld onverhoopt sterk op mijn schrijfland mogt voorttellen, en daardoor schadelijk worden aan mijne goede vrugten, dan zal ik de Jagt weder open zetten, en geven binne weinige jaren een dik *Foliant* uit, enkel uit Voorredens bestaande; — Doch, zijt in dat geval gewaarschuwt, van alleen te jagen met uwe windroeren. — —

Ik ben ,,,,

[hierna staat volgend blad, spottend met 'strepomanie': zie noot 1]

xxiv

De Lezer wordt verzogt deze Zin-
snijdingstekenen in het Werk zelve
in te vullen , daar en zo het
behoort. —

DE AUCTEUR.

⁶ Recept: neem 167 bladzijden van 'Reisfragmenten & Anecdotes' (= deze periodiek!) samen met een dosis 'gezuiverde menselijke hersenen'...